

paid partnership?

#ad

samstarf

sponsored?

kostuð umfjöllun

Aa

Börn og netmiðlar

Upplifun & auglýsingalæsi

FJÖLMIÐLANEFND
ICELANDIC MEDIA COMMISSION

Börn og netmiðlar

7. HLUTI - UPPLIFUN & AUGLÝSINGALÆSI

Október 2022

Fjölmiðlanefnd

Menntavísindastofnun Háskóla Íslands

Höfundur: Ingibjörg Kjartansdóttir

Umsjón: Skúli B. Geirdal

Inngangsorð	4
Helstu niðurstöður	5
Framkvæmd könnunar	6
Niðurstöður	
Hvernig auglýsingar sjá ungmenni á netinu?	7
• Merktu við allar tegundir auglýsinga sem þú sérð á netinu, (t.d. á samfélagsmiðlum).	
Viðhorf ungmenna til auglýsinga tengdum útlitsbreytingum	11
• Hvernig fannst þér að sjá auglýsingar um, [megrunarvörur, útlitsaðgerðir og vörur til að auka vöðva].	
Þjónusta eða varningur sem ungmenni hafa keypt	12
• Hefur þú eytt peningum í eitthvað af eftirfarandi á sl. 12 mánuðum. Merktu við allt sem á við.	
Auglýsing eða færsla á samfélagsmiðli?	14
• Hér koma átta myndir af samfélagsmiðlum. Merktu við hvort þú telur þær vera auglýsingar eða ekki.	
Hótanir á netinu í farsíma eða tölvuleikjum	17
• Á síðustu 12 mánuðum, hefur þú upplifað að einhver hafi ...[upptalning á nokkrum atriðum varðandi áreiti og hótanir á netinu] ?	
Viðbrögð við myndbirtingum sem valda reiði eða leiða	21
• Hvað gerðir þú síðast þegar einhver birti mynd af þér sem þér leiddist eða reitti þig til reiði?	
Viðbrögð við leiðinlegum kommentum	22
• Hvernig brástu við síðast þegar einhver setti inn leiðinlegt komment um þig á netinu, í tölvuleik eða á samfélagsmiðlum?	
Mynddeilingar foreldra af börnum sínum	24
• Hversu oft deila foreldrar þínir myndum af þér á Instagram, Facebook eða Snapchat?	
• Síðast þegar foreldrar þínir deildu mynd af þér, spurðu þau þig fyrst um leyfi?	
Yfirlit um fjölda þátttakenda	28
Þakkir	29

Fjölmiðlanefndir á Norðurlöndunum og í öðrum ríkjum álfunnar hafa með reglubundnum hætti kannað hvernig börn og ungmenni nota fjölmiðla og samfélagsmiðla. Með því að gera reglubundnar kannanir og vinna úr þeim tölfraðilegu gögnum sem safnað er má fylgjast með þeim breytingum sem verða á notkun miðlanna. Á grundvelli upplýsinganna er hægt að eiga samtal um ólíka notkun, gefa góð ráð og búa til fræðsluefni fyrir ólíka aldurshópa.

Fjölmiðlanefnd fékk Menntavísindastofnun Háskóla Íslands til að framkvæma viðtæka spurningakönnun meðal grunn- og framhaldsskólanema á aldrinum 9-18 ára um allt land á vormánuðum árið 2021. Um var að ræða norska rannsókn, sem var staðfærð og þýdd, en rannsóknin var upphaflega unnin af norsku fjölmiðlanefndinni Medietilsynet, í samstarfi við Sentio Research í Noregi. Auk þess fékk Medietilsynet aðstoð frá norsku Neytendastofnuninni, Kripos og Barnaheillum í Noregi. Umsjón með verkefninu hafði Thea Grav Rosenberg.

Niðurstöður þessarar viðtæku spurningakönnunar meðal íslenskra barna og ungmenna verða kynntar í nokkrum hlutum. Í fyrsta hluta er fjallað um **miðlanotkun barna og ungmenna**. Í öðrum hluta er fjallað um **kynferðisleg komment og nektarmyndir**. Í þriðja hluta er sjónum beint að **öryggi barna og ungmenna á netinu** og í fjórða hluta er viðfangsefnið **klám**. Fimmta skýrslan fjallar um **notkun barna og ungmenna á tölvuleikjum** og sú sjötta um **fjölmiðla-notkun** þeirra og hvort þau verði vör við **falsfréttir**. Síðasta hlutanum er síðan ætlað að lýsa **upplifun barna og ungmenna á netinu**.

Er þetta í fyrsta sinn sem Fjölmiðlanefnd, í samstarfi við Menntavísindastofnun, birtir niðurstöður slíkrar könnunar. Fyrirhugað er að gera sambærilega könnun á tveggja til þriggja ára fresti til að kanna miðlanotkun og færni barna og ungmenna þannig að hægt verði að bera saman niðurstöðurnar og hvernig notkun þróast.

Í lokin verða upplýsingarnar gerðar aðgengilegar í heildstæðri skýrslu. Þá verður jafnframt tryggt að fræðasamfélagið og aðrir geti nálgast rannsóknargögn á aðgengilegu formi, að teknu tilliti til persónuverndarsjónarmiða, þar sem niðurstöður könnunarinnar geta orðið uppspretta frekari kannana og rannsókna.

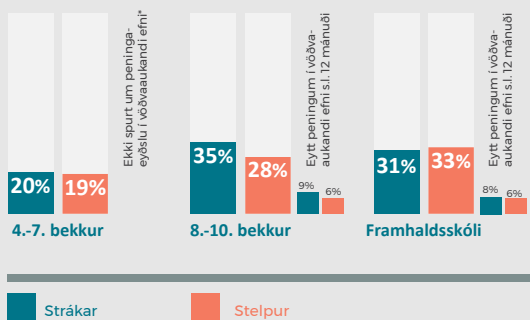

Elfa Ýr Gylfadóttir

Framkvæmdastjóri Fjölmiðlanefndar

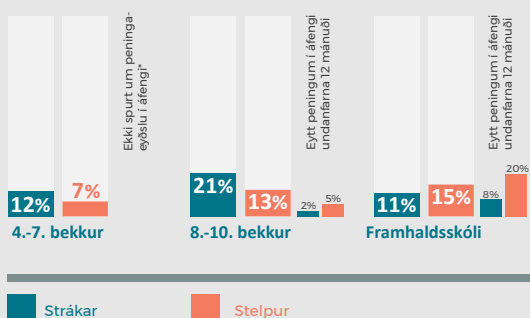
Sýnileiki auglýsinga á vöðvaaukandi efnum á netinu

Einn af hverjum fimm nemendum í 4.-7. bekk sá **auglýsingar um vöðvaaukandi efni**. Á unglinga- og framhaldsskólastigi er um þriðjungur nemenda sem hefur séð slíkar auglýsingar. Til samanburðar á myndinni er **hlutfall þeirra sem eytt hafa peningum í slíkan varning** sl. 12 mánuði.

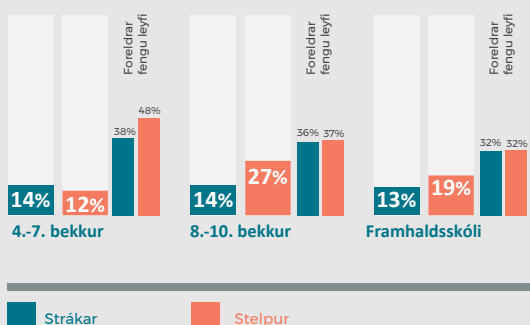
Sýnileiki auglýsinga á áfengi á netinu

Í 4.-7. bekk sáu 10% barna **auglýsingar um áfengi á netinu**, t.d. á samfélagsmiðlum. Á unglingastigi voru 8% **fleiri strákar en stelpur** sem sáu slíkar auglýsingar. **Í framhaldsskóla er kynjamunurinn minni**. Til samanburðar á myndinni er hlutfall þeirra sem eytt hafa peningum í slíkan varning sl. 12 mánuði.

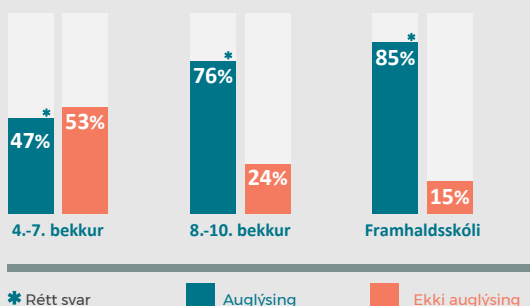
Upplifun af mynddeilingum foreldra

Á öllum skólastigum er sambærilegt hlutfall stráka **ósáttir við mynddeilingar foreldra sinna af þeim eða þykir þær vandræðalegar**. Á unglinga- og framhaldsskólastigi eru fleiri stelpur en strákar ósáttir við mynddeilingarnar. Til samanburðar á myndinni er hlutfall foreldra **sem biðja um leyfi áður en þeir deila myndum af börnum sínum**.

Geta til að greina kostaðar auglýsingar á samfélagsmiðlum

Þátttakendur voru beðnir um að **leggja mat á átta skjáskot** af færslum á samfélagsmiðlum, **út frá því hvort þeir teldu að um auglýsingar væri að ræða eða ekki**. Hér til vinstri er dæmi um mat á slíku skjáskoti sem var merkt sem kostuð auglýsing. **Yngsti hópurinn átti í mestum erfiðleikum** en getan til að greina slíkar auglýsingar eykst með aldri.

Í skýrslu þessari birtist hluti af niðurstöðum könnunarinnar *Börn og netmiðlar*. Könnunin náði til barna um allt land og byggir á rannsókn norsku fjölmiðlanefndarinnar *Barn og media*. Við þökkum henni fyrir aðstoð og samstarf við undirbúning og skipulagningu þessa verkefnis.

Fyrirlögn könnunarinnar var rafræn með slembivöldu úrtaki skólanema á aldrinum 9 – 18 ára. **Alls tóku 5.911 nemendur þátt**, þar af voru 4.802 grunnskólanemendur í 4.-10. bekk og 1.109 framhaldsskólanemendur. Könnunin var framkvæmd með nokkuð mismunandi hætti í grunnskólum annars vegar og framhaldsskólum hins vegar.

Í þeim hluta könnunarinnar sem framkvæmdur var á **meðal grunnskólanema voru skólar slembivaldir á öllum landsvæðum**. Heimild var fengin hjá fræðslustjórum eða skólaskrifstofum viðkomandi svæða til að hafa samband við skólastjóra innan viðkomandi fræðslusvæðis. **23 af 25 boðuðum skólum samþykktu þátttöku**. Úrlausnir bárust frá öllum skólum nema tveimur. Skólarnir sendu forsjáraðilum nemenda upplýsingabréf frá rannsakendum um fyrirhugaða könnun og gefinn var kostur á að hafna þátttöku. **Könnunin var lögð fyrir grunnskólanemendur í kennslustund** eftir settum verklagsreglum og notaðar voru tölvur í eigu skólanna.

Fyrirlögn meðal nemenda framhaldsskólanna var að nokkru leyti frábrugðin þó að þátttakendur hafi fengið sama spurningalista og nemendur á unglingastigi grunnskóla. Haft var samband við um **30 framhaldsskóla og 23 þeirra samþykktu þátttöku**. Starfsmenn skóla sendu upplýsingar um fyrirhugaða könnun til forsjáraðila allra nemenda sem ekki höfðu náð 18 ára aldri, að auki fylgdu með upplýsingar fyrir þá sem vildu hafna þátttöku barna sinna. **Netpóstur með upplýsingum um könnunina og þátttökuhlekk var síðan sendur til allra nemenda** sem voru 18 ára eða yngri og höfðu ekki hafnað þátttöku. Allir skólar nema einn sendu út eina ítrekun til nemenda.

Þátttakendum var gerð grein fyrir að þeim bæri engin skylda til að taka þátt í könnuninni, þeir mættu sleppa spurningum og/eða hætta þátttöku hvenær sem þeir vildu. **Einnig var þeim greint frá því að ekki væri verið að afla neinna persónuupplýsinga**. Útsendir spurningalistar voru að meginstofni til þeir sömu, **styttri útgáfa var fyrir nemendur í 4.-7. bekk**, en lengri listi með viðbættum efnisflokkum var ætlaður nemendum í 8. bekk og eldri. Þátttakendur í framhaldsskólum fengu sama spurningalista og lagður var fyrir nemendur í 8.-10. bekk grunnskóla.

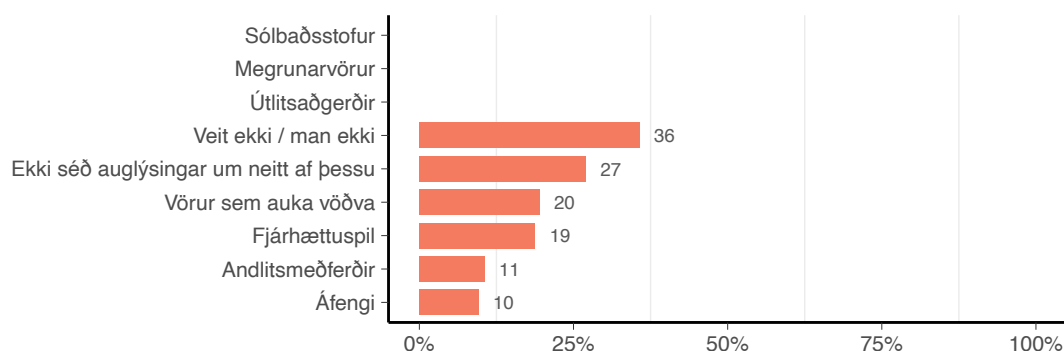
Tímabil fyrirlagnar var frá miðjum mars og fram til fyrstu viku maímánaðar 2021. Niðurstöður fyrir grunnskólanema voru vigtaðar eftir bekk og landsvæði. Niðurstöður fyrir framhaldsskólanema voru vigtaðar eftir kyni og landsvæði.

HVERNIG AUGLÝSINGAR SJÁ UNGMENNI Á NETINU?

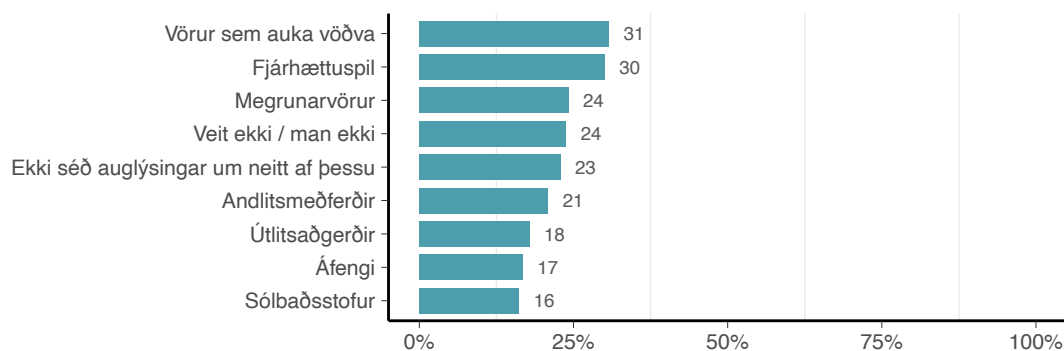
Þátttakendur voru spurðir hvort þeir hefðu séð auglýsingar fyrir ýmsar vörur á netinu.

Mynd 7.1 MERKTU VIÐ ALLAR TEGUNDIR AUGLÝSINGA SEM ÞÚ SÉRÐ Á NETINU, (T.D. Á SAMFÉLAGSMÍÐLUM). Niðurstöður flokkaðar eftir skólastigum. Athugið að 4.-7. bekkur fékk ekki spurningar um útlitsaðgerðir, megrunarvörur eða sólbaðsstofur. Tölur á mynd eru hlutfallstölur. Spurningin er fjölvalsspurning. (Grunnskóli n= 4805, framhaldsskóli n=1092).

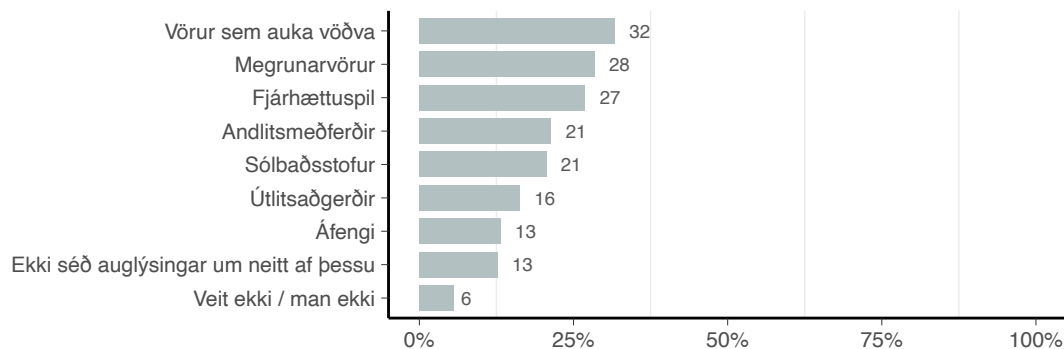
4.-7. bekkur

8.-10. bekkur

Framhaldsskóli

Á mynd 7.1 er efnisflokkum auglýsinga raðað eftir algengi innan hvers skólastigs. Spurningin var fjölvalsspurning og því mátti merkja við fleiri en einn valkost. Í yngsta hópnum, 4.-7. bekk, var algengast að muna ekki hvernig auglýsingar börnin höfðu séð eða að þau hafi ekki séð auglýsingar úr upptöldum flokkum. Af þeim auglýsingum sem yngstu þátttakendurnir mundu eftir var algengast að sjá auglýsingar á vörum ætluðum til að auka vöðva (20%) og á fjárhættuspili (19%). Þetta skólastig fékk ekki spurningarum þá þrjá flokka sem eru auðir á myndinni (sólbaðstofur, megrunarvörur og útlitsaðgerðir).

Þriðjungur á unglingastigi hefur séð auglýsingar á vörum til að auka vöðva og fjárhættuspil

Meðal þátttakenda í 8.-10. bekk höfðu flestir séð auglýstar vörur ætlaðar til að auka vöðva (31%), fjárhættuspil (30%) og megrunarvörur (24%). Næstum einn af hverjum fjórum mundi ekki hvernig auglýsingar hann hafði séð og/eða hafði ekki séð auglýsingar úr neinum af þeim efnisflokkum sem taldir voru upp.

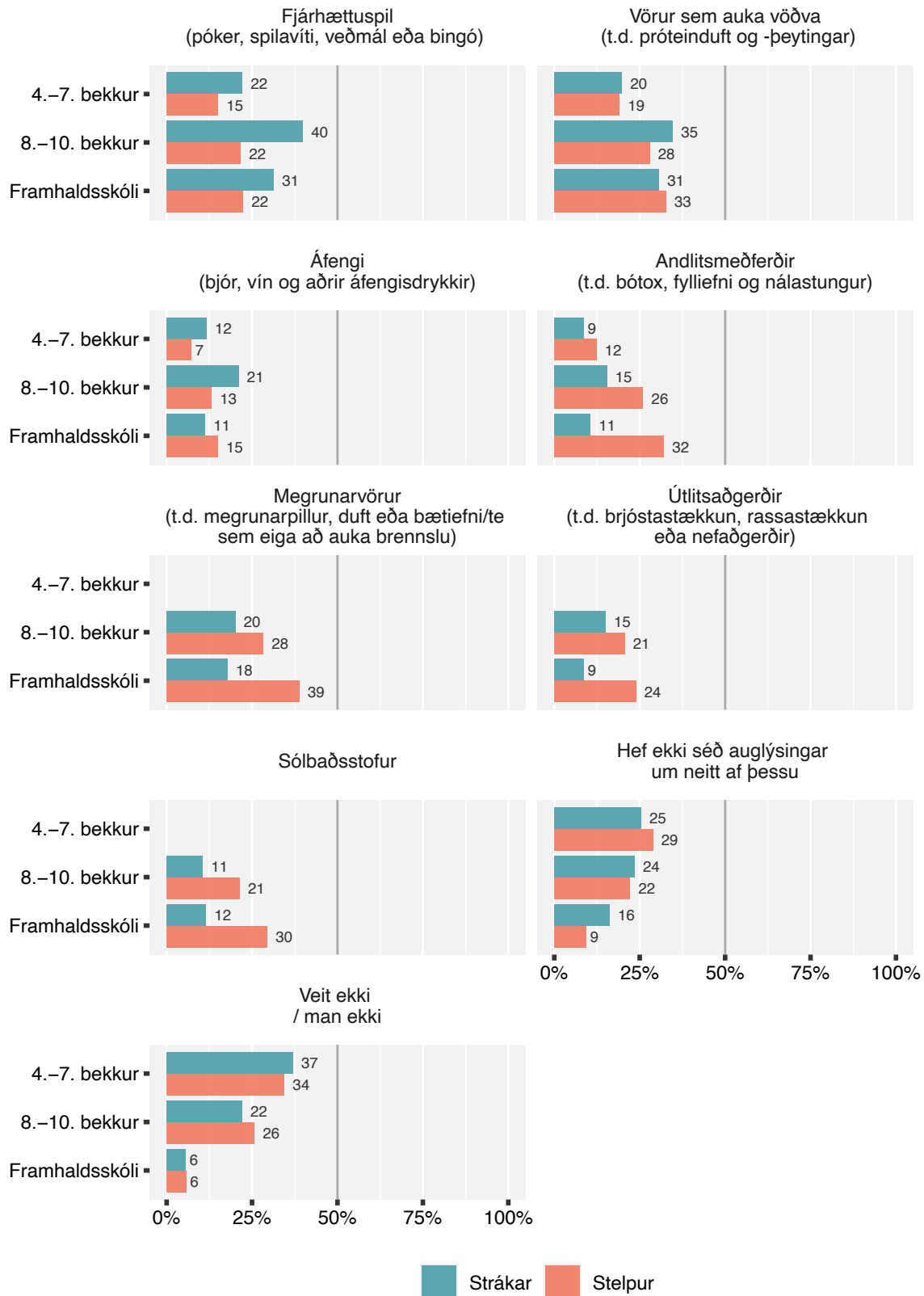
Algengast að framhaldsskólanemar hafi séð megrunar- og vöðvaaukandi vörur auglýstar

Algengasta tegund auglýsinga sem framhaldsskólanemar sáu voru einnig um vöðvaaukandi varning, en einn af hverjum þremur hafði séð slíkar auglýsingar. Þá komu auglýsingar um megrunarvörur (28%) og fjárhættuspil (27%). Meðal framhaldsskólanema var hlutfall þeirra sem ekki sáu upptalda auglýsingaflokka 13% en þeirra sem ekki mundi eftir efnisflokki auglýsinganna um 6%.

Samanlagt höfðu 13% séð áfengisauglýsingar

Samanlagt yfir öll skólastig sáu eitt af hverjum fjórum ungmönnum auglýsingar um fjárhættuspil á netinu og samfélagsmiðlum og 13% nemenda sáu þar áfengisauglýsingar. Mynd 7.2 sýnir aldursflokka og kynjamun í svörum við spurningunni um hvernig auglýsingar þátttakendur höfðu séð.

Mynd 7.2 MERKTU VIÐ ALLAR TEGUNDIR AUGLÝSINGA SEM ÞÚ SÉRÐ Á NETINU, (T.D. Á SAMFÉLAGSMIDLUM). Niðurstöður flokkaðar fyrir stráka og stelpur eftir skólastigum. Athugið að 4.-7. bekkur fékk ekki spurningar um útlitsaðgerðir, megrunarvörur og sólbaðsstofur. Tölur á mynd eru hlutfallstölur.

Fjárhættuspil (póker, spilavíti, veðmál eða bingó)

Á öllum skólastigum sáu nokkuð fleiri strákar en stelpur auglýsingar um fjárhættuspil, en samantekið fyrir grunnskóla var hlutfall stráka 29% en stelpna 18%. Í framhaldsskóla var hlutfallið aðeins hærra (31% og 22%) en munur milli stráka og stelpna því örlítið minni.

Vörur sem auka vöðva (t.d. próteinduft og -þeytingar)

Hlutfall þeirra sem höfðu séð auglýsingar um vörur sem áttu að auka vöðva hækkaði aðeins með aldri. Óverulegur munur var milli stráka og stelpna í 8.-10. bekk, þar voru strákar 35% en stelpur 28%. Samantekið fyrir stráka og stelpur í grunnskóla (4.-10. bekk) hafði um einn af fjórum nemendum séð auglýsingar um vörur sem áttu að auka vöðva.

Áfengi (bjór, vín og aðrir áfengisdrykkir)

Aðeins fleiri strákar (21%) en stelpur (13%) í 8.-10. bekk grunnskóla höfðu séð áfengisauglýsingar. Lægra hlutfall stráka í framhaldsskóla (11%) hafði séð áfengisauglýsingar en í 8.-10. bekk grunnskóla.

Andlitsmeðferðir (t.d. bótox, fylliefni og nálastungur)

Hlutfall þeirra sem höfðu séð auglýsingar um andlitsmeðferðir hækkar með aldri og voru stelpur heldur líklegri til að sjá þær en fjöldi nemenda sem sáu auglýstar andlitsmeðferðir tvöfaldaðist milli skólastiga. Í framhaldsskóla var kynjamunurinn orðinn nokkur, 32% stelpna höfðu séð slíkar auglýsingar en 11% stráka.

Megrunarvörur (t.d. megrunarpillur, duft eða bætiefni/te sem eiga að auka brennslu)

Spurningar um megrunarvörur birtust ekki nemendum í 4.-7. bekk. Hærra hlutfall stelpna (39%) á framhaldsskólastigi sá slíkar auglýsingar en í 8.-10. bekk, (28%). Hlutfall stráka sem sáu þessar auglýsingar var nokkuð jafnt í báðum aldurshópum.

Útlitsaðgerðir (t.d. brjóstastækkun, rassastækkun eða nefaðgerðir)

Spurningar um útlitsaðgerðir birtust ekki nemendum í 4.-7. bekk. Stelpur voru líklegri á báðum skólastigum til þess að sjá slíkar auglýsingar en ein af hverjum fjórum stelpum í framhaldsskóla sáu slíkar auglýsingar. Ekki var umtalsverður munur á fjölda nemenda milli skólastiga sem sáu auglýsingar um útlitsaðgerðir.

Sólbaðsstofur

Spurningar um sólbaðsstofur birtust ekki nemendum í 4.-7. bekk. Stelpur voru u.þ.b. tvöfalt líklegri en strákar á unglinga- og framhaldsskólastigi til að sjá auglýsingar um sólbaðsstofur.

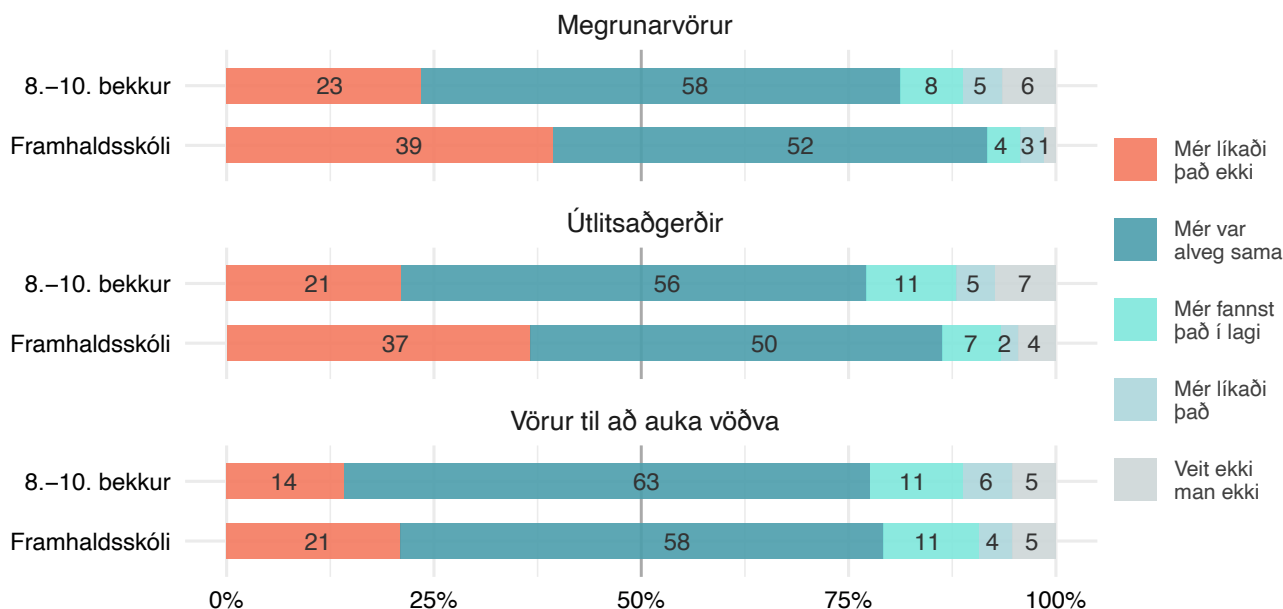
Hef ekki séð auglýsingar um neitt af þessu eða man ekki

Þátttakendur sem hökuðu við að hafa ekki séð neitt af upptöldu auglýsingaefni fækkaði með aldri og kynjamunur var óverulegur (2-4%) að undanskyldum þátttakendum á framhaldsskólastigi þar sem um 7% fleiri strákar höfðu ekki séð neina af upptöldum auglýsingaflokkum.

VIÐHORF UNGMENNA TIL AUGLÝSINGA TENGDUM ÚTLITSBREYTINGUM

Þátttakendur í 8.-10. bekk og í framhaldsskóla sem höfðu séð auglýsingar tengdar útliti, þ.e.a.s. vöðvaaukningu, megrun, andlits- og útlitsmeðferðum, voru spurðir hvernig þeim hafi fundist að sjá slíkar auglýsingar.

Mynd 7.3 HVERNIG FANNST ÞÉR AÐ SJÁ AUGLÝSINGAR UM, MEGRUNARVÖRUR, ÚTLITS-
AÐGERÐIR OG VÖRUR TIL AÐ AUKA VÖÐVA. Niðurstöður flokkaðar eftir skólastigum. 4.-7.
bekkur fékk ekki spurningarnar. Aðeins þeir sem höfðu séð þessa auglýsingaflokka fengu þessa
spurningu. Tölur á mynd eru hlutfallstölur. Grunnskóli n=1423, framhaldsskóli n= 457.

Megrunarvörur

Rúmum helmingi þátttakenda í 8.-10. bekk og í framhaldsskóla var sama þó þau sæu auglýsingar um megrunarvörur. Í 8.-10. bekk voru 23% sem ekki líkaði að sjá slíkar auglýsingar og meðal framhaldsskólanema var hlutfallið 39%.

Útlitsaðgerðir

Hlutföll varðandi útlitsaðgerðir voru lítið frábrugðin svörum sem tengdust auglýsingum um megrunarvörur. Rúmlega helmingi þátttakendum á báðum skólastigum var nokkuð sama um þessar auglýsingar en í 8.-10. bekk voru 21% sem líkaði þær ekki og 37% í framhaldsskóla.

Vörur til að auka vöðva

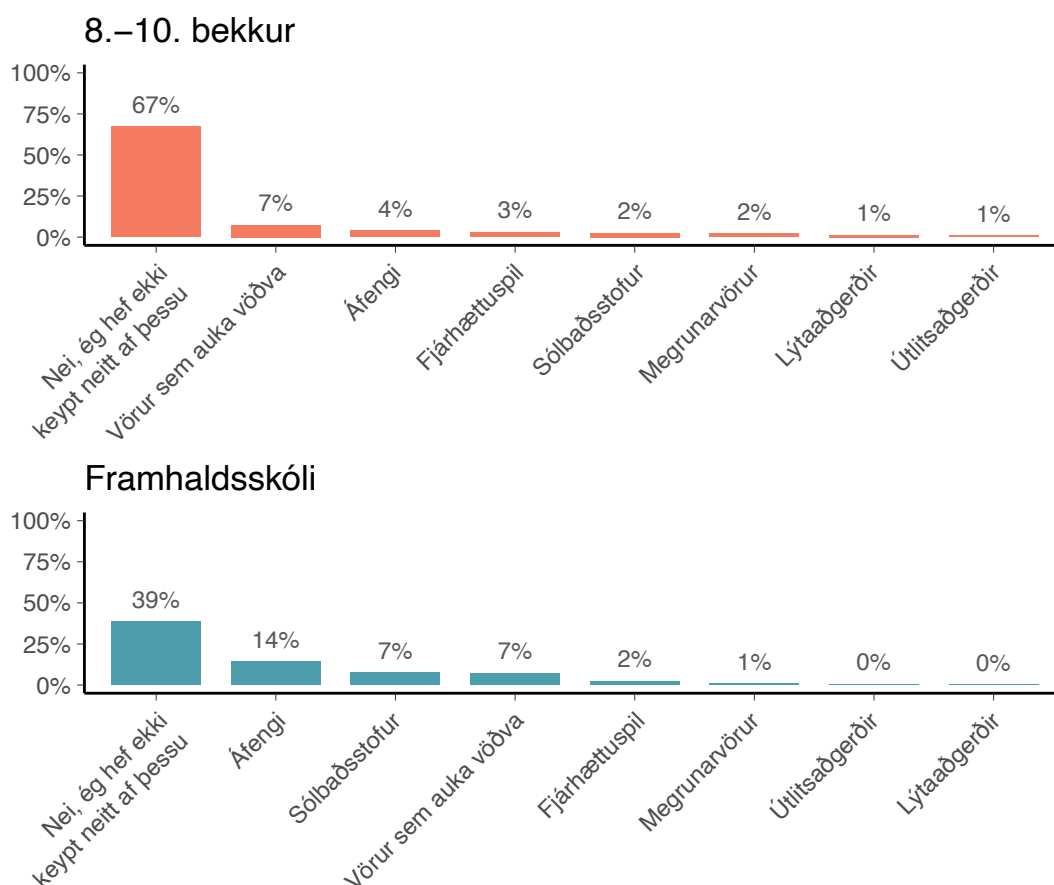
Um sex af tíu þátttakendum var sama þó þeir sæu auglýsingar um vörur ætlaðar til að auka vöðva, en 14% nemenda í 8.-10 bekk og 21% í framhaldsskóla líkaði það ekki. Hlutfall þeirra sem fannst í lagi eða líkaði að sjá auglýsingar um vöðvaaukandi vörur var nokkuð svipað á báðum námsstigum eða 17% og 15%.

ÞJÓNUSTA EÐA VARNINGUR SEM UNGMENN HAFA KEYPT UNDAFARNA 12 MÁNUÐI

Allir þátttakendur í 8.-10. bekk og framhaldsskóla voru spurðir um hvort þeir hefðu eytt peningum undanfarna 12 mánuði í vörur eða þjónustu tengda vöðvaaukningu, megrun, andlits- eða útlitsmeðferðum. Upptalning flokkanna er samræmd þeim varningi sem vísað hafði verið til í fyrri spurningum.

Mynd 7.4 HEFUR ÞÚ EYTT PENINGUM Í EITTHVAÐ AF EFTIRFARANDI Á SL. 12 MÁNUÐUM.

MERKTU VIÐ ALLT SEM Á VIÐ. Niðurstöður flokkaðar eftir skólastigum. Athugið að 4.-7. bekkur fékk ekki spurningarnar. Tölur á mynd eru hlutfallstölur. (Grunnskóli n=2312, Framhaldsskóli n=1092).

Mun færri nemendur í 8.-10. bekk grunnskóla (67%) en í framhaldsskóla (39%) sögðust hafa keypt eitthvað af upptöldum varningu eða þjónustu undanfarna 12 mánuði. Hlutfallslega flestir grunnskólanemar sögðust hafa eytt peningum í vöðvaaukandi vörur (7%), næst kom áfengi (4%) og fjárhættuspil (3%).

Að hafa eytt peningum í áfengi sl. 12 mánuði voru algengastu vörukaupin hjá framhaldsskólunum (14%). Næst kom að hafa eytt peningum í þjónustu sólbaðsstofa (7%) og kaup á vöðvaaukandi varningi (7%).

Mynd 7.5 HEFUR ÞÚ EYTT PENINGUM Í EITTHVAÐ AF EFTIRFARANDI Á SL. 12 MÁNUÐUM.

MERKTU VIÐ ALLT SEM Á VIÐ. Niðurstöður flokkaðar eftir strákum og stelpum auk skólastigum.

4.-7. bekkur fékk ekki spurningarnar. Tölur á mynd eru hlutfallstölur.

Hlutfall stráka og stelpna í 8.-10. bekk sem ekki höfðu eytt neinum peningum, í þann varning eða þjónustu sem talin var upp, var nokkuð jafnt (66% stráka og 69% stelpna). Í framhaldsskóla var óverulegur munur á strákum (39%) og stelpum (38%), sjá mynd 7.5.

Aðeins algengara var meðal stráka en stelpna á unglinga- og framhaldsskólastigi að hafa eytt peningum í vöðvaaukandi vörur og fjárhættuspil. Stelpur í framhaldsskóla voru mun líklegri en strákar til að kaupa þjónustu af sólbaðsstofu (12% samanborið við 2% stráka). Einnig höfðu mun fleiri stelpur í framhaldsskóla eytt peningum í áfengi (20%) en strákar (8%).

AUGLÝSING EÐA FÆRSLA Á SAMFÉLAGSMÍÐLI?

Þátttakendum voru sýnd átta skjáskot af færslum á samfélagsmiðlum og beðnir um að leggja mat á hvort um auglýsingar væri að ræða eða ekki.

Mynd 7.6 HÉR KOMA FJÓRAR MYNDIR AF SAMFÉLAGSMÍÐLUM. MERKTU VIÐ HVORT ÞÚ TELUR ÞÆR VERA AUGLÝSINGAR EÐA EKKI. Niðurstöður flokkaðar eftir skóla- stigum. (Grunnskóli n= 4805, framhaldsskóli n=1092).

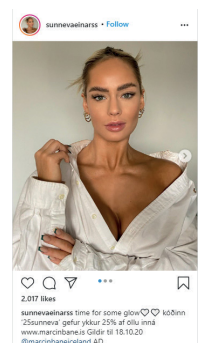
EKKI AUGLÝSING

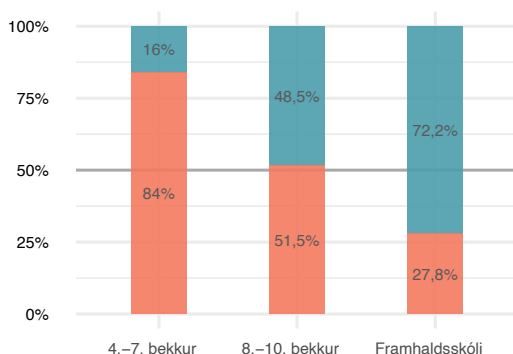
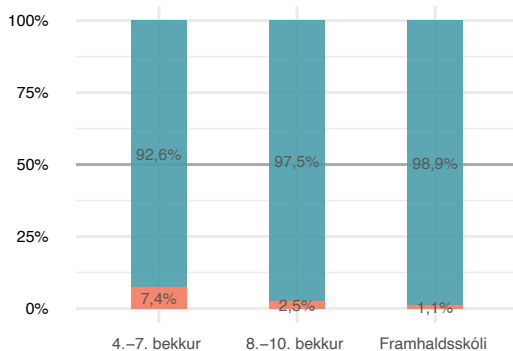
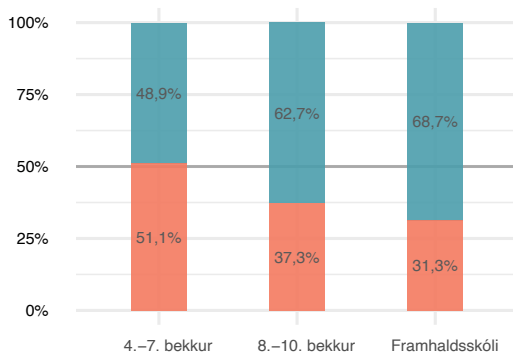
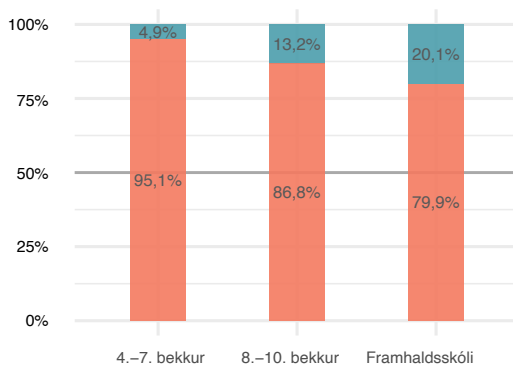
EKKI AUGLÝSING

AUGLÝSING

AUGLÝSING

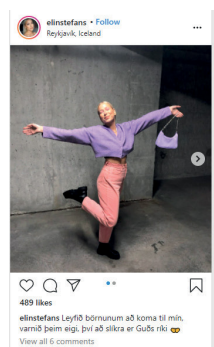

Auglýsing

EKKI auglýsing

Þátttakendur svöruðu með því að merkja við hverja mynd fyrir sig eftir því hvort þeir teldu að um auglýsingu væri að ræða eða ekki. Spurningin var í tveimur liðum þar sem fjögur mismunandi skjáskot voru í hvorri spurningu, samtals 8 dæmi. Myndir 7.6 og 7.7 sýna niðurstöður flokkaðar eftir skólastigum. Rétt svar er birt hægra megin við skjáskotið. Fengin var heimild eigenda færslanna til að nota þær í könnuninni.

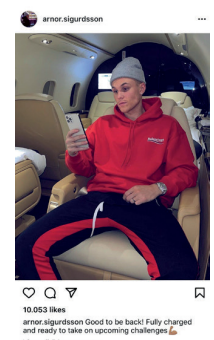
Mynd 7.7 HÉR KOMA FJÓRAR MYNDIR AF SAMFÉLAGSMÍÐLUM. MERKTU VIÐ HVORT ÞÚ TELUR ÞÆR VERA AUGLÝSINGAR EÐA EKKI. Niðurstöður flokkaðar eftir skóla- stigum. (Grunnskóli n= 4805, framhaldsskóli n=1092).

EKKI AUGLÝSING

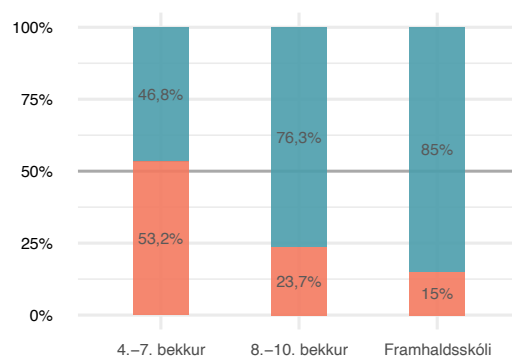
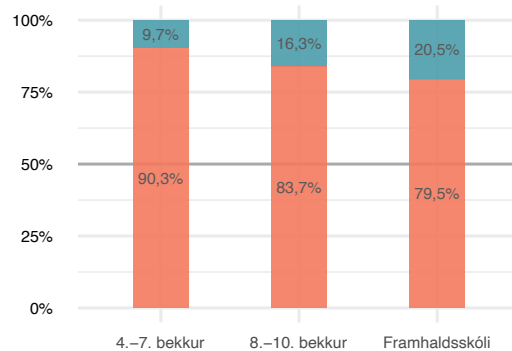
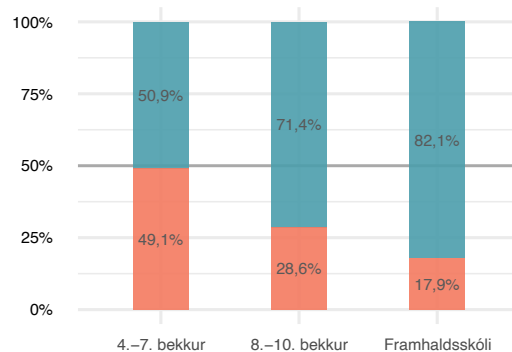
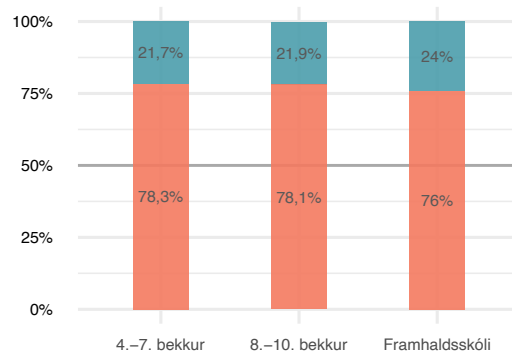
AUGLÝSING

EKKI AUGLÝSING

AUGLÝSING

Auglýsing

EKKI auglýsing

Flestir svarenda gátu gert greinarmun á auglýsingum og annars konar efni á samfélagsmiðlum. Skýr meirihluti greindi auglýsinguna frá *Teogkaffi* (93 og 99%) en auglýsingin frá *Nexus* vafðist aðeins fyrir yngsta aldurshópnum, þar sem helmingur (51%) greindi myndina rétt í samanburði við 71% í 8.-10. bekk og 82% í framhaldsskóla.

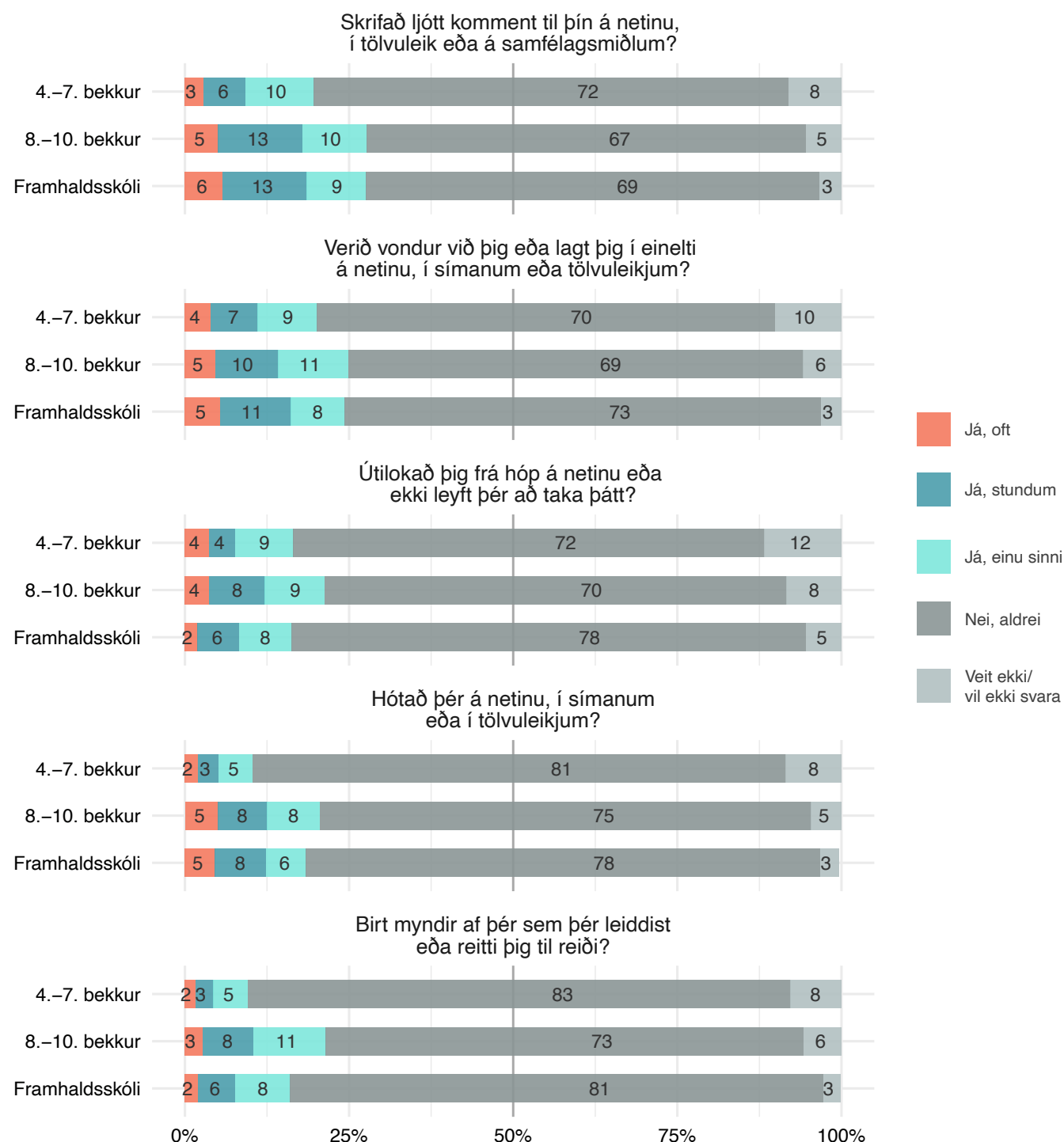
Yngsti aldurshópurinn í mestum erfiðleikum með að greina auglýsingar frá öðrum færslum á samfélagsmiðlum

Greinilegt er af niðurstöðunum að yngsti aldurshópurinn (4.-7. bekkur) á erfiðara með að greina auglýsingar frá öðrum færslum. Í þremur tilfellum voru helmings líkur á að nemendur í yngsta hópnum gætu greint skjáskotið rétt (*Nexus*, *Binniglee* og *Urgeggjarinn*). Reyndar vafðist færsla *Urgeggjarans* fyrir öllum aldurshópum þar sem meirihluti þátttakenda taldi ranglega að um væri að ræða auglýsingu. Einnig er greinilegt að hæfnin til að greina kostaðar færslur einstaklinga á samfélagsmiðlum, þar sem kostun er tilgreind í undirtexta, eykst með aldri. Dæmi um þetta má finna í skjáskotum frá *Binnaglee* og *Sunnevueinars*.

HÓTANIR Á NETINU Í FARSÍMA EÐA TÖLVULEIKJUM

Í könnuninni var grennslast fyrir um hvernig börn og ungmenni upplifðu hótanir á netinu, í farsíma eða tölvuleikjum og hvernig þau brugðust við.

Mynd 7.8 Á SÍÐUSTU 12 MÁNUÐUM, HEFUR ÞÚ UPPLIFAÐ AÐ EINHVER HAFI... [UPPTALNING Á NOKKRUM ATRÍÐUM VARÐANDI ÁREITI OG HÓTANIR Á NETINU]? Tölur á mynd eru hlutfalls-tölur. (Grunnskóli n= 4805, framhaldsskóli n=1092).

Ljót komment á netinu, í tölvuleik eða á samfélagsmiðlum

Undanfarið ár höfðu alls 23% grunnskólanema í 4.-10. bekk og 28% framhaldsskólanema einhvern tíma upplifað að einhver hafi skrifað ljót komment um þá á netinu, á samfélagsmiðlum eða í tölvuleikjum. Hlutfallið var lægst í 4.-7. bekk (19%). Ungmennin voru hlutfallslega álíka mörg á unglinga- og framhaldsskólastigi sem höfðu fengið ljót komment á netinu oft og stundum, sjá mynd 7.8.

Einelti á netinu, í símanum eða tölvuleikjum

Um 22% grunnskólanema í 4.-10. bekk og 24% framhaldsskólanema höfðu upplifað að einhver hafi verið vondur við þá eða lagt þá í einelti á netinu, í símanum eða tölvuleikjum sl. 12 mánuði. Þar af höfðu um 10% grunnskólanema og 8% framhaldsskólanema upplifað þetta einu sinni. Hlutfallið var lægst í 4.-7. bekk (11% oft eða stundum).

Útilokun frá hópum á netinu

Alls höfðu 19% grunnskólanema í 4.-10. bekk og 16% framhaldsskólanema upplifað að vera útilokaðir úr einhverjum hóp á netinu eða ekki verið leyft að taka þátt í hópi sl. 12 mánuði. Af þeim höfðu 9% grunnskólanema og 8% framhaldsskólanema lent í því einu sinni.

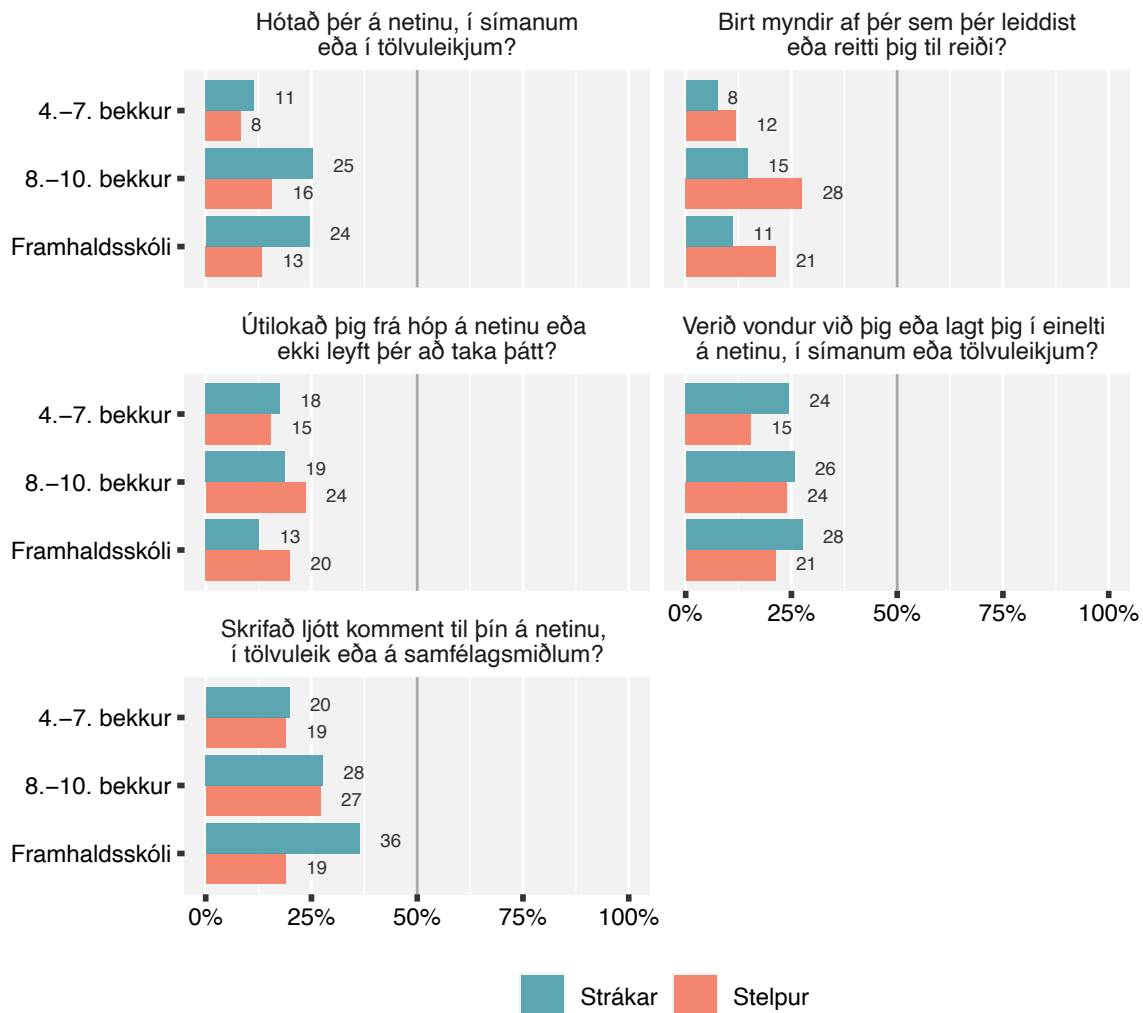
Hótanir á netinu, í símanum eða tölvuleikjum

Um 15% grunnskólanema í 4.-10. bekk og 19% framhaldsskólanema höfðu fengið hótanir á netinu, í símanum eða tölvuleikjum undanfarna 12 mánuði. Af þessum höfðu 6% grunn- og framhaldsskólanema verið hótad einu sinni.

Myndbirtingar á netinu sem þátttakendum leiddist eða reittu þá til reiði

Alls höfðu 14% grunnskólanema í 4.-10. bekk og 16% framhaldsskólanema reiðst vegna myndbirtinga af þeim á netinu undanfarna 12 mánuði. Af þeim höfðu 8% grunn- og framhaldsskólanema lent í því einu sinni.

Mynd 7.9 Á SÍÐUSTU 12 MÁNUÐUM, HEFUR ÞÚ UPPLIFAÐ AÐ EINHVER HAFI ...[UPPTALNING Á NOKKRUM ATRÍÐUM VARÐANDI ÁREITI OG HÓTANIR Á NETINU]? Samantekið hlutfall stráka og stelpna sem hafa upplifað atburðinn einu sinni, nokkrum sinnum eða oft. Tölur á mynd eru hlutfallstölur.

Hefur þú upplifað að einhver hafi hótaði þér á netinu, í símanum eða í tölvuleikjum?

Um einn af hverjum fjórum strákum á unglinga- eða framhaldsskólastigi hafði fengið hótanir einu sinni eða oft á netinu, í símanum eða tölvuleikjum. Í 4.-7. bekk grunnskóla hafði heldur lægra hlutfall, eða einn af hverjum tíu strákum, sætt slíkum hótunum. Hlutfall stelpna sem sætt höfðu hótunum var lægra en hjá strákum í öllum aldurshópum. Stelpur á unglingastigi (8.-10. bekk) voru tvöfalt líklegri (16%) til að hafa verið hótad en á miðstigi (4.-7. bekk) (8%).

Birt myndir af þér sem þér leiddist eða reitti þig til reiði?

Stelpur voru líklegri en strákar til að hafa upplifað myndbirtingar af þeim sem olli þeim leiða eða reitti þær til reiði. Í grunnskóla voru slíkar myndbirtingar rúmlega tvöfalt líklegri á unglingastigi, 8.-10. bekk (28%), en hjá yngri hópnum í 4.-7. bekk (12%). Fjöldi stráka sem upplifði myndbirtingar á þennan hátt var nokkuð lægri á þessum skólastigum, 8% og 15%.

Útilokað þig frá hóp á netinu eða ekki leyft þér að taka þátt?

Í yngri aldurshópnum í grunnskóla, 4.-7. bekk, höfðu aðeins færri upplifað útilokun frá hópum en á unglunga- og framhaldsskólastigi. Stelpur í 8.-10. bekk og í framhaldsskóla voru heldur líklegri til að hafa upplifað útilokanir frá hópum en strákar. Í framhaldsskóla var munur milli stráka og stelpna heldur meiri en í grunnskóla, þar sem 20% stelpna í framhaldsskóla höfðu upplifað útilokun samanborið við 13% stráka.

Verið vondur við þig eða lagt þig í einelti á netinu, í símanum eða tölvuleikjum?

Í öllum aldurshópum höfðu fleiri strákar en stelpur upplifað að einhver hefði verið vondur eða lagt þá í einelti á netinu, í símanum eða tölvuleikjum sl. 12 mánuði. Hlutfall stráka hækkaði lítillega með aldri, frá 24% í 4.-7. bekk til 28% í framhaldsskóla. Hlutfall stelpna var hæst í 8.-10. bekk þar sem nær fjórðungur hafði upplifað einelti með þessu móti.

Skrifað ljótt komment til þín á netinu, í tölvuleik eða á samfélagsmiðlum?

Meðal grunnskólanema var ekki umtalsverður munur milli stráka og stelpna þar sem aðeins 1% munur var á milli kynja varðandi ljót komment í tölvuleikjum eða á samfélagsmiðlum. Hins vegar hækkaði hlutfall stráka sem höfðu fengið ljót komment úr 20% í 4.-7. bekk grunnskóla í 38% á framhaldsskólastigi. Hlutfall stelpna sem fengu ljót komment var mun lægra en stráka í framhaldsskóla (19%).

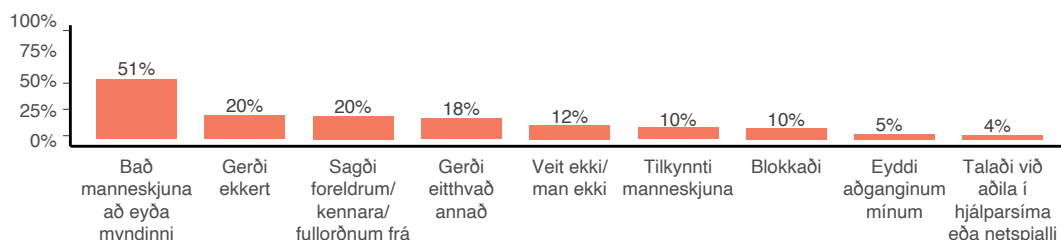
VIÐBRÖGÐ VIÐ MYNDBIRTINGUM SEM VALDA REIÐI EÐA LEIÐA

Í könnuninni var grennslast fyrir um hvernig börn og ungmenni upplifðu hótanir á netinu, í far-síma eða tölvuleikjum og hvernig þau brugðust við.

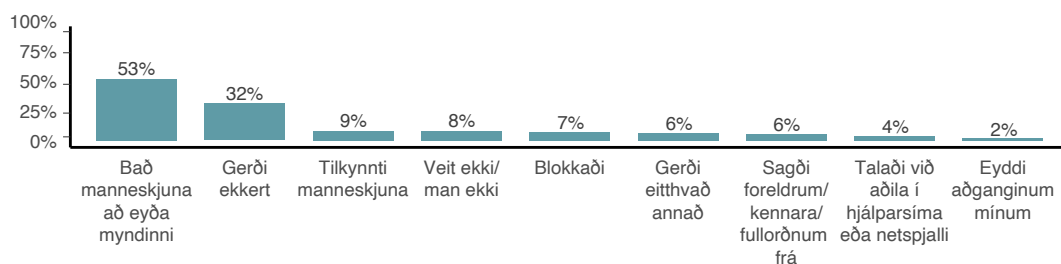
Mynd 7.10 HVAÐ GERÐIR ÞÚ SÍÐAST ÞEGAR EINHVER BIRTI MYND AF ÞÉR SEM ÞÉR LEIDDIST EÐA REITTI ÞIG TIL REIÐI? Merktu við allt sem við á.

Niðurstöður flokkaðar eftir skólastigum. Spurningin var fjölvalsspurning. Tölur á mynd eru hlut-fallstölur. (Grunnskóli n=672, Framhaldsskóli n=116).

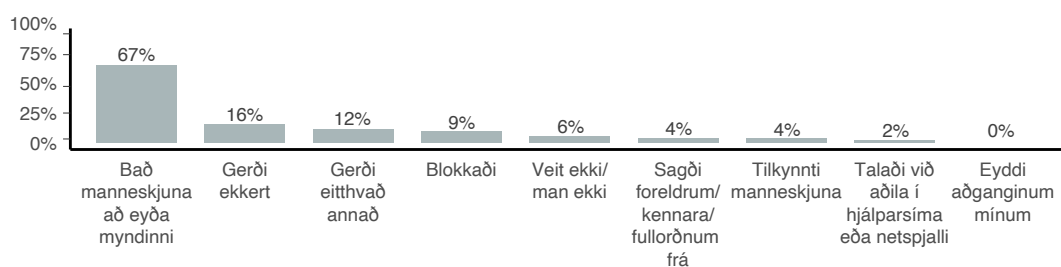
4.-7. bekkur

8.-10. bekkur

Framhaldsskóli

Algengustu viðbrögð þátttakenda á öllum skólastigum við leiðinlegum myndbirtingum var að biðja þann sem birti að eyða myndinni, sjá mynd 7.10. Einnig var algengast að þeir sem merktu við „gerði eitthvað annað“ segðust hafa beðið þann sem birti myndina um að fjarlægja hana. Næst algengustu viðbrögðin voru að hafa ekkert gert, en um þriðjungur nemenda í 8.-10. bekk merkti við þann kost, 20% í 4.-7. bekk og 16% framhaldsskólanema. Yngstu þátttakendurnir voru sá hópur sem sagði langoftast fullorðnum frá leiðinlegum myndbirtingum (20%).

Athyglisvert er að nokkur hluti yngsta hópsins sem merkti við að hafa gert eitthvað annað sagðist ekki hafa getað gert mikið þar sem það hafi verið foreldrarnir sem birtu myndina. Þá voru nokkrir á öllum skólastigum sem sögðu í opnu svari að þeir hefðu lamið þann er birti myndina.

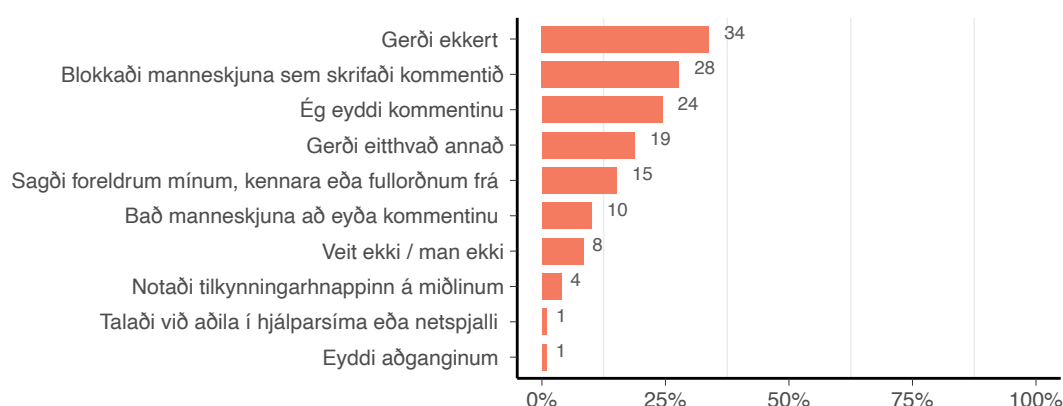
VIÐBRÖGÐ VIÐ LEIÐINLEGUM KOMMENTUM

Þeir sem höfðu fengið leiðinleg komment á netinu voru spurðir hvernig þeir brugðist við þeim.

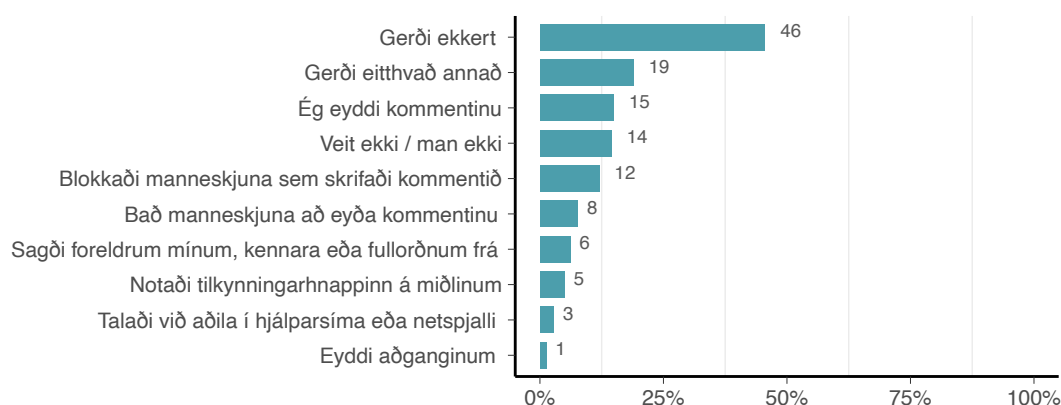
Mynd 7.11 HVERNIG BRÁSTU VIÐ SÍÐAST ÞEGAR EINHVER SETTI INN LEIÐINLEGT KOMMENT UM ÞIG Á NETINU, Í TÖLVULEIK EÐA Á SAMFÉLAGSMIÐLUM? Merktu við allt sem við á.

Niðurstöður flokkaðar eftir skólastigum. Tölur á mynd eru hlutfallstölur. (Grunnskóli n=1037, Framhaldsskóli n= 177).

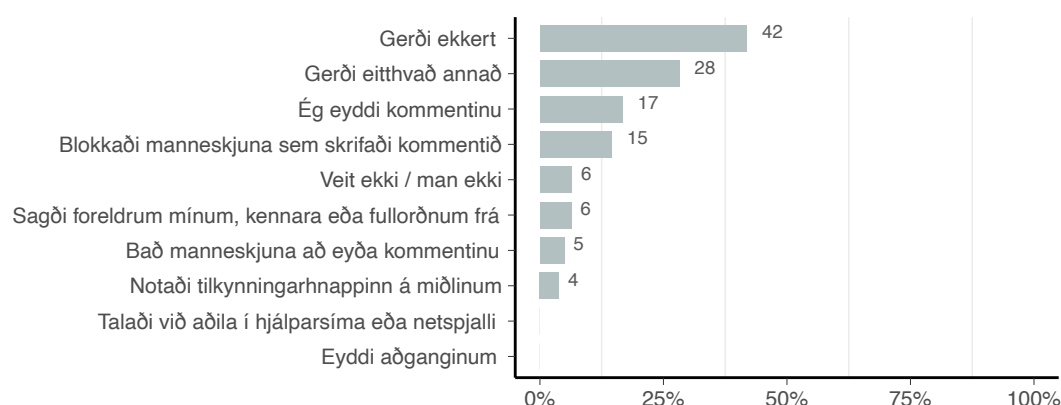
4.–7. bekkur

8.–10. bekkur

Framhaldsskóli

Algengustu viðbrögð meðal þátttakenda á öllum skólastigum sem fengu leiðinleg komment á netinu var að gera ekkert, sjá mynd 7.11. Hlutfallið var svipað í 8.-10. bekk og framhaldsskóla (46% og 42%), en lægst í 4.-7. bekk grunnskóla (34%).

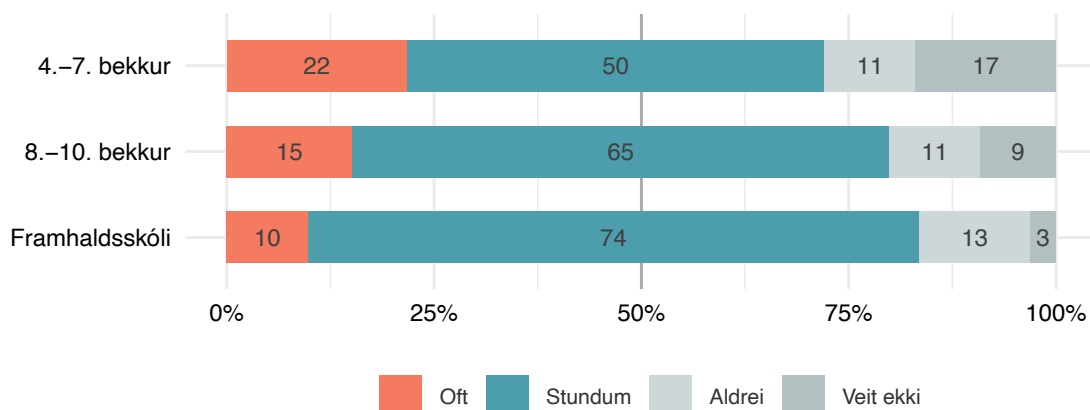
Um 28% barna í 4.-7. bekk blokkðu þann sem sett hafði inn kommentið en þeim viðbrögðum beittu aðeins 12% nemenda í 8.-10. bekk og 15% í framhaldsskóla.

Um fjórðungur nemenda (24%) í 4.-7. bekk eyddi kommentinu en þeir voru heldur færri sem gerðu það í 8.-10. bekk (15%) og framhaldsskóla (17%). Aðeins 15% nemenda í 4.-7. bekk sögðu einhverjum fullorðnum frá kommentinu en þeir voru mun færri í 8.-10. bekk (6%) og framhaldsskóla (6%) sem það gerðu. Þá var nokkuð stór hópur meðal nemenda í 8.-10. bekk (19%) og í framhaldsskóla (28%) sem hakaði við að hafa gert eitthvað annað.

MYNDDEILINGAR FORELDRA AF BÖRNUM SÍNUM

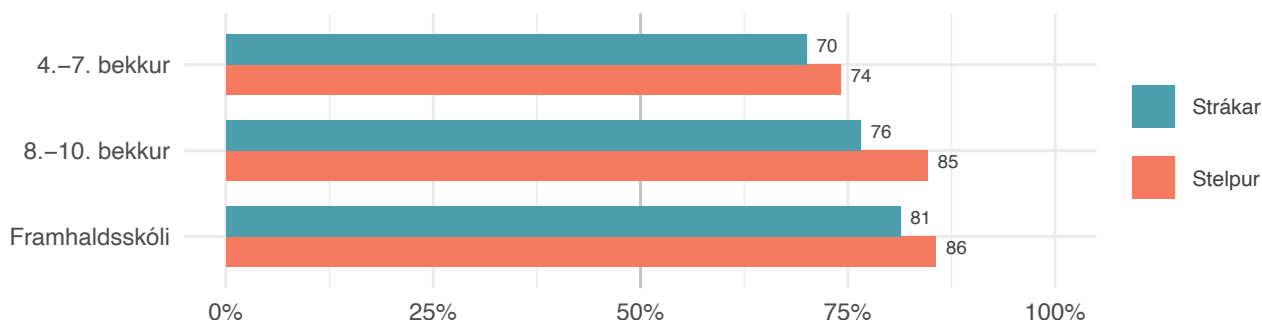
Þátttakendur voru spurðir hversu oft foreldrar þeirra deildu myndum af þeim á samfélagsmiðlunum Instagram, Facebook og Snapchat og hvort þeir bæðu börn sín um leyfi.

Mynd 7.12 HVERSU OFT DEILA FORELDRAR ÞÍNIR MYNDUM AF ÞÉR Á INSTAGRAM, FACEBOOK EÐA SNAPCHAT? Niðurstöður flokkaðar eftir skólastigum. Tölur á mynd eru hlutfallstölur. (Grunnskóli n= 4805 , framhaldsskóli n= 1092).

Meirihluti 9-18 ára barna sögðu foreldra sína stundum deila myndum af þeim á Instagram, Facebook eða Snapchat (50-74% prósent). Hlutfall barna sem sögðu foreldra sína oft deila myndum af þeim á þessum miðlum fór lækkandi með aldri, frá 22% í 4.-7. bekk grunnskóla í 10% í framhaldsskóla. Hlutfall þeirra sem sögðu foreldra sína birta myndir af þeim stundum jókst hins vegar með aldri.

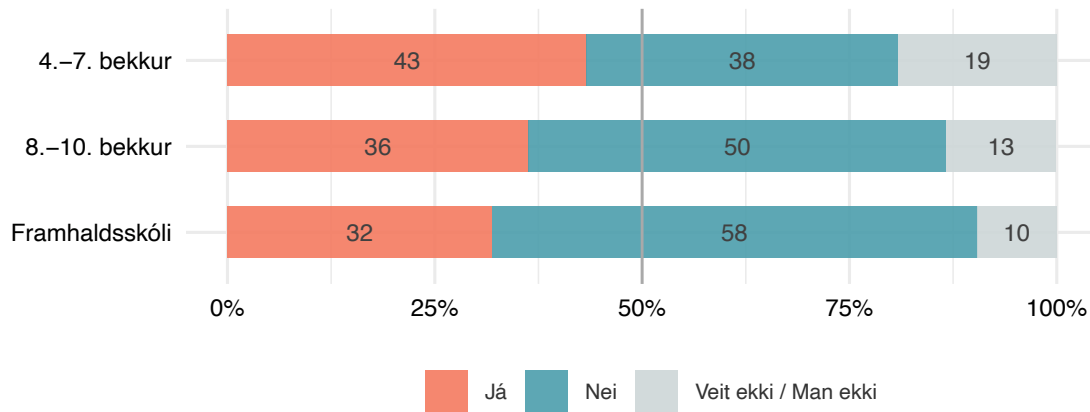
Mynd 7.13 HVERSU OFT DEILA FORELDRAR ÞÍNIR MYNDUM AF ÞÉR Á INSTAGRAM, FACEBOOK EÐA SNAPCHAT? Merktu við allt sem á við. Tölur á mynd eru hlutfallstölur. (Grunnskóli n= 1094 , framhaldsskóli n= 487).

Á öllum þremur skólastigum sagði hærra hlutfall stelpna en stráka að foreldrar þeirra deildu oft eða stundum myndum af þeim á samfélagsmiðlum.

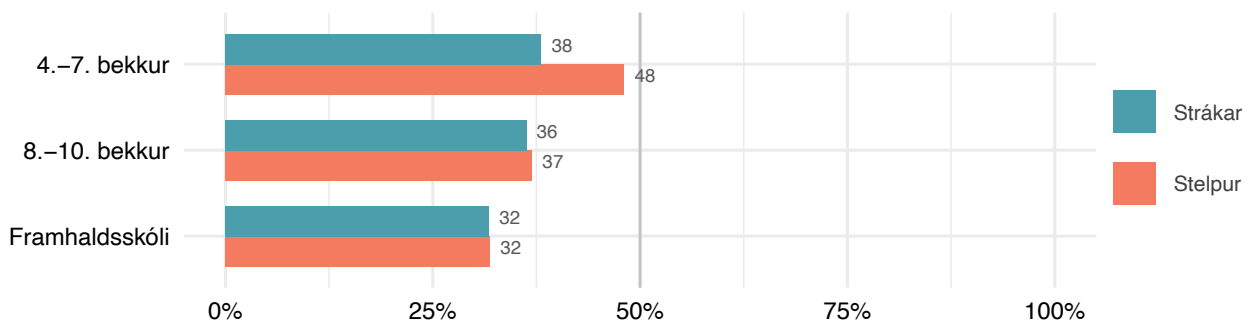
Næstu spurningu fengu aðeins þeir sem sögðu að foreldrar þeirra deildu myndum af þeim á samfélagsmiðlum.

Mynd 7.14 SÍÐAST ÞEGAR FORELDRAR ÞÍNIR DEILDU MYND AF ÞÉR, SPURÐU ÞAU ÞIG FYRST UM LEYFI? Niðurstöður eftir skólastigum. Tölur eru hlutfallstölur. (Grunnskóli n= 3387 , framhaldsskóli n= 597).

Fjórir af hverjum tíu nemendum í grunnskóla sögðu að foreldrar þeirra höfðu beðið um leyfi fyrir myndbirtingum af þeim á samfélagsmiðlum, en hlutfallið fór minnkandi með hækkandi skólastigi. Í framhaldsskóla hafði þeim fækkað í þrjá af tíu. Að sama skapi jókst hlutfall nemenda sem sagði foreldra sína ekki hafa beðið sig um leyfi. Á unglinga- og framhaldsskólastigi var nálægt þriðjungur sem sagði að foreldrar þeirra höfðu beðið þá um leyfi fyrir mynddeilingunni.

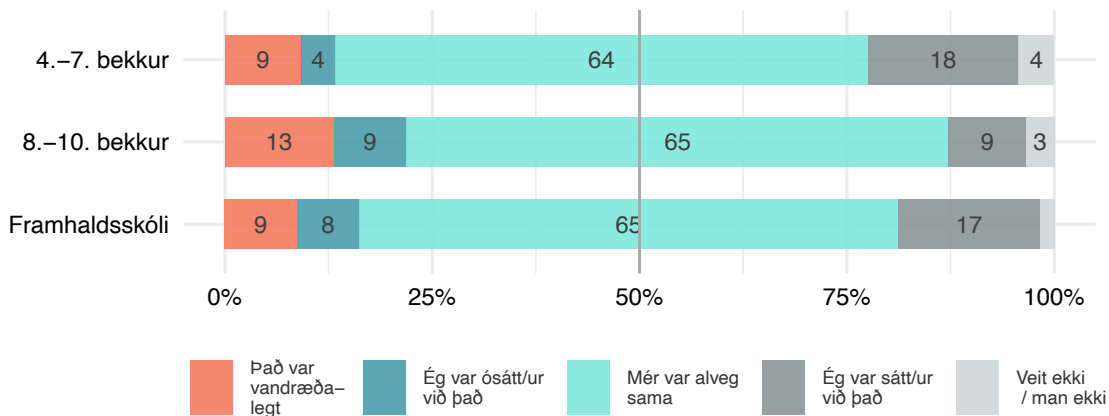
Mynd 7.15 SÍÐAST ÞEGAR FORELDRAR ÞÍNIR DEILDU MYND AF ÞÉR, SPURÐU ÞAU ÞIG FYRST UM LEYFI? Niðurstöður fyrir stráka og stelpur eftir skólastigum. Tölur á mynd eru hlutfallstölur.

Nokkuð hærra hlutfall stelpna (48%) en stráka (38%) sagði að foreldrar þeirra hefðu beðið um leyfi fyrir síðustu mynddeilingu. Kynjamunurinn var nokkur í 4.-7. bekk grunnskóla (10% fleiri stelpur) en var nánast enginn á unglinga- og framhaldsskólastigi.

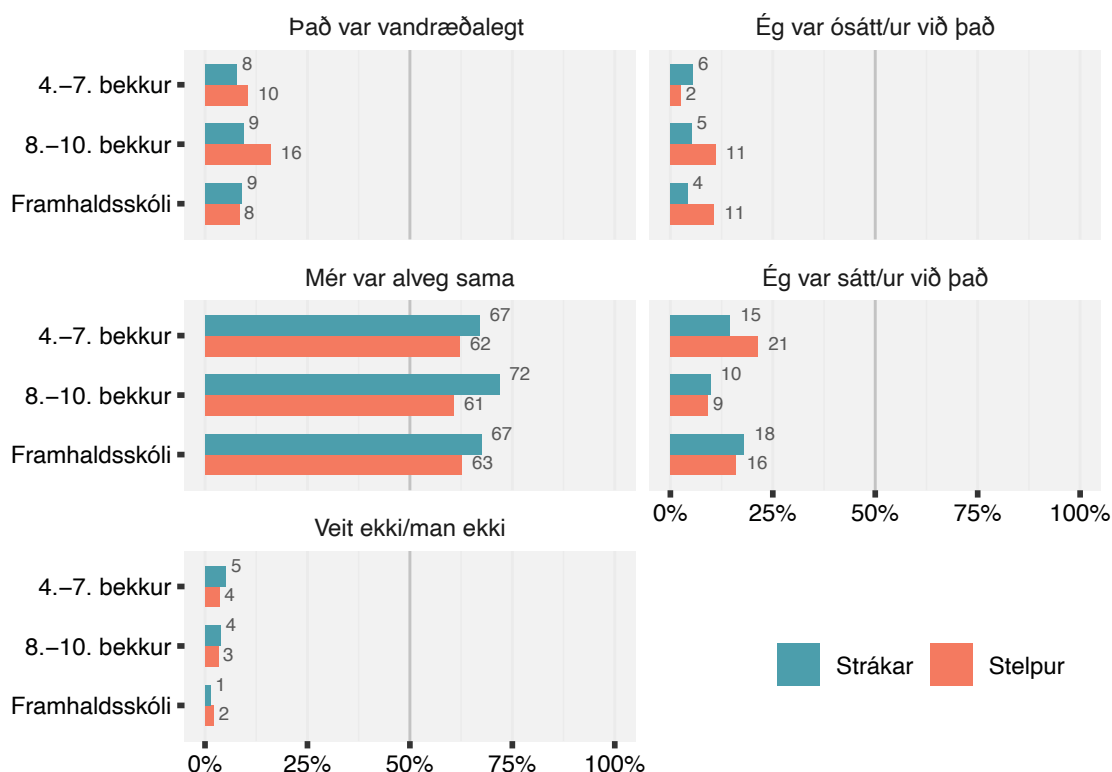
Þeir sem svöruðu því til að foreldrar þeirra deildu oft eða stundum myndum af þeim á ýmsum samfélagsmiðlum, voru einnig spurðir hvernig þeir sjálfir upplifðu það síðast þegar foreldrar þeirra deildu mynd af þeim.

Mynd 7.16 SÍÐAST ÞEGAR FORELDRAR ÞÍNIR DEILDU MYND AF ÞÉR, HVERNIG LEIÐ ÞÉR MEÐ ÞAÐ? Niðurstöður eftir skólastigum. Tölur eru hlutfallstölur. (Grunnskóli n= 3387 , framhalsskóli n= 597)

Rúmlega sex af tíu börnum og ungmennum var sama þó foreldrar þeirra deildu myndum af þeim á samfélagsmiðlum. Nemendur í 8.-10. bekk (22%) voru líklegastir til að finnast mynddeilingarnar vandræðalegar eða vera ósáttir. Hlutfallið í framhaldsskóla var aðeins lægra eða 17%.

Mynd 7.17 SÍÐAST ÞEGAR FORELDRAR ÞÍNIR DEILDU MYND AF ÞÉR, HVERNIG LEIÐ ÞÉR MEÐ ÞAÐ? Merktu við allt sem á við. Tölur á mynd eru hlutfallstölur. (Grunnskóli n= 1094 , framhaldsskóli n= 597)

Rúmlega 60% af stelpum og strákum á öllum skólastigum var sama þótt foreldrar þeirra deildu myndum af þeim en hlutfall stráka var hærra en stelpna í öllum þremur aldurshópunum (4-11% munur).

Hlutfall stelpna og stráka sem voru nokkuð sátt við mynddeilingar foreldra sinna rokkaði nokkuð milli aldurshópa en var lægst í 8.-10. bekk, 10% strákar og 9% stelpur. Á hinum skólastigunum, 4.-7. bekk og í framhaldsskóla, voru hlutföllin frá 16 til 21%.

Nálægt 10% svarenda fannst myndbirtingar foreldra sinna af þeim vandræðalegar og var hlutfallið hæst meðal stelpna í 8.-10. bekk (16%). Munur milli stráka og stelpna var minni á hinum skólastigunum.

YFIRLIT UM FJÖLDA ÞÁTTAKENDA

Í töflunni hér á eftir má sjá fjölda þátttakenda í grunn- og framhaldsskólum flokkaða eftir kyni og bekk eða aldri. Þar sem niðurstöður könnunarinnar eru vigtaðar eftir kyni með viðmiðunartölum frá Hagstofu Íslands er aðeins mögulegt að birta niðurstöður fyrir stelpur og stráka.

Grunnskóli	Stelpur		Strákar		Annað		Fjöldi alls	
4. bekkur	228	46.0%	267	53.8%	1	0.2%	496	100,0%
5. bekkur	307	48.9%	309	49.2%	12	1.9%	628	100,0%
6. bekkur	332	48.9%	332	48.9%	15	2.2%	679	100,0%
7. bekkur	332	50.1%	312	47.1%	19	2.9%	663	100,0%
8. bekkur	432	52.2%	365	44.1%	31	3.7%	828	100,0%
9. bekkur	378	47.8%	383	48.5%	29	3.7%	790	100,0%
10. bekkur	351	48.9%	347	48.3%	20	2.8%	718	100,0%
Samtals	2360	49.1%	2315	48.2%	127	2.6%	4802	100,0%

Framhaldsskóli								
15 ára	1	33,3%	2	66,7%	0	0,0%	3	100,0%
16 ára	147	57,9%	102	40,2%	5	2,0%	254	100,0%
17 ára	341	62,7%	193	35,5%	10	1,8%	544	100,0%
18 ára	201	65,3%	104	33,8%	3	1,0%	308	100,0%
Samtals	690	62,4%	401	36,3%	18	1,6%	1109	100,0%

TAFLA 1. FJÖLDI ÞÁTTAKENDA EFTIR BEKK/ALDRI OG KYNI.

BESTU ÞAKKIR

Þakkir

Við þökkum skólaskrifstofum og fræðslustjórum fyrir að veita skólum sínum leyfi til að taka þátt í könnuninni Börn og netmiðlar. Kennarar grunnskólanna sem samþykktu góðfúslega að sjá um könnunina og öll ungmennin sem svöruðu spurningalistanum eiga bestu þakkir skilið.

Einnig þökkum við skólameisturum framhaldsskóla fyrir að taka jákvætt í erindi okkar og aðstoða okkur við framkvæmd könnunarinnar meðal framhaldsskólanema.